

centar za humanu politiku
center for humane politics

od dejtona do naših dana

novembar 2005. godina

U godini u kojoj se obilježava deset godina od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma postoji potreba ozbiljnog kritičkog preispitivanja uloge i dometa ovog sporazuma, odgovornosti predstavnika međunarodne zajednice i domaćih političara za preddejtonsko i poslijedejtonsko stanje u Bosni i Hercegovini i spremnosti najšireg društvenog suočavanja sa prošlošću koja je puna izazova, zabluda, mistifikacija i propuštenih prilika da se pokušaju izabrati bolja rješenja za građane i narode Bosne i Hercegovine. Deset godina je dovoljan vremenski period za valorizaciju učinaka rješenja i politika za građane i narode Bosne i Hercegovine i dobra prilika da se ukaže na ozbiljne greške i propuste koje su u proteklih petnaest godina učinjene u i prema Bosni Hercegovini.

Zakašnjeli Dejton

Dejtonski mirovni sporazum nastao je kao akt međunarodne intervencije i volje velikih svjetskih sila (prvenstveno SAD) da se zaustavi nepotreban i pogrešan rat, uspostavi mir, nametnu ustavna i druga rješenja i odredi starateljstvo međunarodne zajednice nad Bosnom i Hercegovinom. Nažalost, i u ovom vremenu, kao i u nekim prethodnim, pokazalo se da je intervencija i starteljstvo međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu često jedino, najbolje ili najmanje loše rješenje. Sa današnje vremenske distance može se konstatovati da postoji nesporna odgovornost međunarodne zajednice zbog propuštanja da izvrši intervenciju u vrijeme kada se mogao i morao spriječiti ratni sukob u Bosni i Hercegovini i katastrofalne posljedice ratne i poslijeratne destrukcije.

Početak devedesetih godina prošlog vijeka Bosna i Hercegovina je bila duboko nacionalno, vjerski, kulturno i politički podijeljena. Iako su bosanskohercegovačke podjele istorijska konstanta koje su skrivane ili primirivane, one su ovaj put posebno eskalirale na pitanju odnosa prema jugoslovenskoj državnoj zajednici. Jugoslovenska državna zajednica našla se u ozbiljnoj krizi nakon gubitka vođe i ideološke osnove, a istorijski i politički postaje mrtva onog trenutka kada velike sile i dio republika i naroda gube interes za njeno očuvanje. Na višestranačkim izborima 1990. godine u Bosni i Hercegovini ubjedljivo pobjeđuju nacionalne stranke kao ekskluzivni zastupnici nacionalnih političkih interesa, što u suštini znači nastavak jednopartijskog sistema u okvirima jedne nacije. U okviru svake nacije postoji jedna dominantna politička stranka ili pokret i jedan vođa, uz napomenu da se glavne vođe i centrale nacionalnih stranaka Srba i Hrvata nalaze u Beogradu i Zagrebu. Nacionalne političke elite, koje poslije izbora formiraju vlast, pokazuju potpunu neodgovornost, nesposobnost i nespremnost da upravljaju Bosnom i Hercegovinom, produbljuju političke i druge podjele, stvaraju atmosferu straha i podjela, organizuju naoružavanje građana i stavljaju pod svoju kontrolu postojeće ili novoformirane oružane formacije.

Međunarodna zajednica je bila od početka uključena, ali ne i dovoljno zainteresovana za brzo i mirno rješavanje jugoslovenske i bosanskohercegovačke krize. Da je međunarodna zajednica mogla i trebala učiniti više na sprečavanju ratnog sukoba u jugoslovenskim republikama danas nije sporno, ali njeni stvarni politički i ekonomski

interesi da to ne učini još uvijek nisu u potpunosti poznati. Određena ponašanja međunarodne zajednice ukazuju na činjenicu da je ratni sukob na prostoru bivše Jugoslavije bio kontrolisan, tolerisan i podstican od određenih zemalja. Odlučnom intervencijom međunarodna zajednica je mogla i morala spriječiti ratni sukob na prostoru bivše Jugoslavije. Ova međunarodna intervencija ne bi podrazumjevala čuvanje Jugoslavije po svaku cijenu, već kontrolu procesa i posredovanje kako bi se u miru postigao demokratski dogovor o budućem državnom statusu bivših jugoslovenskih republika i zadovoljavajućem rješenju nacionalnih, kulturnih, manjinskih i drugih prava i interesa naroda i građana. Bivša jugoslovenska državna zajednica imala je problem demokratskog legitimiteta, jer je kao državna i politička kreacija nastala prvenstveno zahvaljujući volji i interesima sila pobjednica u prvom i drugom svjetskom ratu. I zbog ove činjenice, međunarodna zajednica je imala obavezu da u novonastalim međunarodnim i unutrašnjim okolnostima obezbjedi iskazivanje demokratske volje naroda i građana za provjeru legitimiteta jugoslovenske zajednice i dogovorno ili arbitražno uređenje odnosa između jugoslovenskih republika i naroda u pogledu njihovog državnopravnog statusa. Ovakav scenario međunarodne intervencije isključio bi ratni sukob u Bosni i Hercegovini i obezbjedio njeno mirno, demokratsko i dogovorno uređenje.

Međunarodna zajednica je odgovorna što je propustila i poslednju priliku 1992. godine da odlučno interveniše i spriječi ratni sukob u Bosni i Hercegovini. Početkom 1992. godine bilo je više nego očigledno da vladajuća nacionalna politička struktura nema demokratske zrelosti, nacionalne odgovornosti i kapaciteta za upravljanje zemljom i mirno rješavanje problema značajnih za državnopravni status ove jugoslovenske republike, kao i da je pitanje dana kada će početi ratni sukob. Vjerovatno je Lisabonska konferencija sa Kutiljerovim planom, koga su u početku prihvatila sva trojica nacionalnih lidera, bila najbolja prilika za međunarodnu zajednicu da interveniše, kako bi se prihvatio ovaj ili sličan plan koji obezbjeđuje mirno i dogovorno rješavanje unutrašnjopolitičkih problema u Bosni i Hercegovini. Da se to desilo, ove godine bi obilježavali trinaest godina Lisabonskog ili nekog drugog sporazuma, a narodi i građani Bosne i Hercegovine bi imali stvarni razlog da budu zahvalni međunarodnoj zajednici što je spriječila ratni sukob, ubijanja, protjerivanja, rušenja, pljačku i ekonomski, socijalni i moralni sunovrat. Da se ovo desilo bio bi skraćen put u Evropsku uniju, koja više nego bilo kojoj drugoj zemlji treba Bosni i Hercegovini zbog njene podijeljenosti, deficita zajedničkog identiteta i nedostatka državne tradicije.

Dejtonska Bosna i Hercegovina

Uz Bosnu i Hercegovinu se kao atribut često koristi dejtonska, što govori o njenoj međunarodnoj zavisnosti, nesamostalnosti, nezrelosti i slično. Kakvo je sadašnje stanje i koji su stvarni rezultati onih koji su upravljali Bosnom i Hercegovinom u proteklih deset godina?

Zaustavljanje rata i očuvanje mira je najvažniji rezultat Dejtonskog mirovnog sporazuma, oko čega postoji nepodijeljena saglasnost u Bosni i Hercegovini. Oko

oktroisanog dejtonskog ustava postoji saglasnost o njegovoj nesavršenosti i potrebi promjena, a kad se govori o karakteru promjena onda su uočljive političke i nacionalne podjele o tome treba li izvršiti potpunu reviziju ovog ustava i uspostaviti novo ustavno uređenje i strukturu Bosne i Hercegovine ili vršiti postepene promjene kojim se ne bi dovodili u pitanje principi dejtonskog uređenja. U proteklom periodu vršene su pod pritiskom predstavnika međunarodne zajednice određene izmjene i dopune dejtonskog ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine. Može se konstatovati da, ni nakon deset godina, u Bosni i Hercegovini ne postoji politička volja i saglasnost za donošenje novog ustava, kao kreacije domaćih eksperata i političara.

Institucija visokog predstavnika međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini ima poseban značaj i odgovornost za sprovođenje dejtonskog mirovnog sporazuma i sadašnje stanje u zemlji. Danas se mnogi slažu u ocjeni da je uspostavljanje vremenski ograničenog međunarodnog protektorata nad Bosnom i Hercegovinom poslije rata bilo mnogo bolje rješenje za njene građane i narode, nego stanje poluprotektorata koje je uspostavljeno sa institucijom i ovlaštenjima visokog predstavnika i vijeća za implementaciju mira. Protektor bi imao veća ovlaštenja i odgovornost za stanje u Bosni i Hercegovini, dok visoki predstavnik ima velika diskreciona ovlaštenja i nikakvu ili podijeljenu odgovornost sa domaćom političkom strukturom. Bez jasne strategije, programa i prioriteta ima se utisak da je visoki predstavnik svoja ovlaštenja i aktivnosti koristio selektivno i nedovoljno energično, da je vrlo često koristio svoja ovlaštenja za nametanje određenih zakonskih i drugih rješenja, da je gotovo neprestano koristio metod pritiska i ucjena u radu sa kompromitovanom domaćom političkom strukturom i da je previše vremena utrošeno na ubjeđivanje ili očekivanje da domaći političari preuzmu odgovornost za rješavanje važnih unutrašnjih problema. Može se konstatovati da je aktivnost visokog predstavnika u proteklom periodu bila uglavnom usmjerena na zakonsku i institucionalnu reformu, prenos dijela ovlaštenja sa entitetskog na državni nivo, rješavanje izbjegličke problematike, saradnju sa haškim tribunalom, sankcionisanje neposlušnih ili nepodobnih kadrova i ispunjavanje formalnih uslova za približavanje Evropskoj uniji, dok su ekonomsko-socijalna problematika, borba protiv kriminala i korupcije i neki drugi problemi neopravdano zapostavljani ili prepušteni neodgovornoj domaćoj vladajućoj političkoj strukturi. Mora se priznati da bez inicijative i pritiska visokog predstavnika ni jedna reforma ili promjena u Bosni i Hercegovini ne bi bila započeta i okončana. U Bosni i Hercegovini se pod međunarodnim pokroviteljstvom odvijaju nedemokratski politički procesi u kojima učestvuju visoki predstavnik ili drugi predstavnici međunarodne zajednice i lideri značajnijih političkih stranaka, koji donose važne političke odluke za koje nemaju mandat ili institucionalna ovlaštenja. Na kraju ove godine ističe mandat i četvrtom visokom predstavniku u dejtonskoj Bosni i Hercegovini, koga će naslijediti specijalni predstavnik Evropske unije sa izmijenjenim mandatom i ovlaštenjima. Može se konstatovati da je Bosna i Hercegovina u proteklom periodu imala potrebu za prisutstvom i angažovanjem međunarodne zajednice i visokog predstavnika, ali nije imala sreće sa međunarodnom politikom i konkretnim visokim predstavnicima, čiji su ciljevi i rad više bili u funkciji eksperimenta i drugih međunarodnih interesa, a manje u funkciji brže obnove bosanskohercegovačkog društva.

U domaćoj političkoj strukturi dominantno mjesto i dalje imaju tri nacionalne stranke. Ove stranke na svim izborima održanim poslije rata dobijaju najviše glasova od građana iz svoje nacije, iako kao vladajuće stranke imaju najveću političku odgovornost za početak rata, ratnu i poslijeratnu destrukciju i katastrofalne rezultate i stanje u mnogim oblastima. Najznačajnije opozicione stranke u Bosni i Hercegovini imaju prepoznatljivu nacionalnu identifikaciju, tako da se politička konkurencija i borba odvija gotovo isključivo unutar svake nacije. Nacionalne političke elite nisu sposobne i spremne da narodima i građanima ponude novi koncept vlasti i upravljanja Bosnom i Hercegovinom, koji bi podrazumjevaao nacionalni i građanski konsenzus o najvažnijim pitanjima i sposobnost preuzimanja odgovornosti za samostalno rješavanje problema u ovoj zemlji. Nesposobnost, strah od smjena i kompromitujuća kriminalna prošlost dodatno ojačavaju podanički i poslušnički karakter vladajuće političke strukture, čime je isključena svaka mogućnost ozbiljnog partnerskog odnosa sa visokim predstavnikom i međunarodnom zajednicom. Višemjesečna ovogodišnja priča o reformi odbrane i policije, koja u suštini znači centralizaciju ovih funkcija, bila je obična predstava ili farsa za narod i građane u Republici Srpskoj koju organizuje politička elita iz ovog entiteta i visoki predstavnik, a u suštini sve se završava za jedno veče na kojem visoki predstavnik «ubijedi» srpske političare da prihvate prijedlog kojeg on nudi. Najveći dio građana je prepoznao karakter ovdašnje političke strukture, koja je neodgovorna, kriminalizovana, poslušnička, nezrela i nedovoljno različita da bi uspješno zastupala njihove interese u vršenju vlasti i upravljanju važnim društvenim poslovima. O ovome svjedoče i podaci o sve većoj izbornoj apstinenciji građana (oko 53% građana nije glasalo na poslednjim lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini), kao i rezultati istraživanja koji pokazuju da 77% građana nema povjerenje u sadašnju političku strukturu u Bosni i Hercegovini. Nakon deset godina od Dejtona može se konstatovati da u Bosni i Hercegovini ne postoje izgrađene demokratske institucije i politička struktura koja bi bila sposobna da odgovorno i samostalno ili uz manju međunarodnu pomoć upravlja ovom zemljom.

Na početku svog mandata sadašnji visoki predstavnik je obećao pravdu građanima i narodima Bosne i Hercegovine. Ovo obećanje prvenstveno je podrazumjevalo reformu i povećanje efikasnosti pravosuđa, kao i intervencije u drugim oblastima koje su bitne za postojanje pravde i vladavine prava. Neodgovorna i kriminalizovana vladajuća politička struktura nikada nije bila zainteresovana za istinske reforme u ovoj oblasti, jer bi uspostavljanjem samostalne i efikasne pravosudne vlasti bila razvlaštena, kontrolisana i sankcionisana za neodgovoran i nezakonit rad. U okviru obećane reforme doneseni su novi državni i entitetski zakoni, formirani su po prvi put državno visoko sudsko i tužilačko vijeće, tužilaštvo, sud i agencija za istrage i zaštitu i sproveden postupak imenovanja novih sudija i tužilaca na svim nivoima. Izuzimajući tužilaštvo i sud Bosne i Hercegovine na kojim se vode ili su okončani postupci protiv nekoliko osoba odgovornih za ratne zločine, organizovani i drugi kriminal iz nadležnosti ovog suda i rijetke pojedinačne slučajeve u drugim tužilaštvima i sudovima, opšti je utisak da se za dvije protekle godine, od kada je reformisano pravosuđe, ništa nije bitno promijenilo. Bosna i Hercegovina je i dalje među zemljama sa najvećom stopom kriminala i korupcije, a posebno zabrinjava visok nivo

uključenosti ljudi iz vladajuće političke strukture u organizovani i drugi kriminal i korupciju. Baveći se vlašću i kriminalom ova struktura je, uz tolerantan odnos visokog predstavnika i institucija pravosudne vlasti, stekla enormno bogastvo i kapital koji su osnova njene sadašnje i buduće političke i ekonomske moći. Za sada se zbog uključenosti i odgovornosti za organizovani kriminal i druga teška krivična djela vode samo postupci pred nadležnim tužilaštvima i sudovima protiv nekoliko osoba hrvatske nacionalnosti koje su se nalazile na visokim državnim, entitetskim, kantonalnim i stranačkim funkcijama, a nije jasno zbog čega su od ovih postupaka za ista krivična djela pošteđeni visokopozicionirani pripadnici druga dva naroda iz vladajuće političke strukture. Na visok nivo kriminala i neefikasnost pravosuđa ukazuju istraživanja Transparency international BiH, revizorski izvještaji u javnom sektoru, određene međunarodne i nevladine organizacije i informativni mediji. Može se konstatovati da je dobar posao u reformi pravosuđa napravljen sa novim zakonodavstvom, uspostavljanjem institucije visokog sudskog i tužilačkog vijeća koja je jedina ovlaštena za imenovanja i razrješenja sudija i tužilaca, eliminisanjem ili smanjenjem mogućnosti uticaja određenih političkih i drugih struktura na rad, imenovanje i razrješenje sudija i tužilaca, visokim platama i imenovanjem stranaca za sudije i tužioce, a da ozbiljne propuste ili greške u reformi treba tražiti u nedovoljno definisanoj odgovornosti za rad i efikasnost sudija i tužilaca kada ne otkrivaju, istražuju i optužuju odgovorne za učinjena krivična djela, predviđenom manjem broju sudija i tužilaca od stvarno potrebnog za prvu fazu rada, radu visokog sudskog i tužilačkog vijeća u postupku imenovanja sudija i tužilaca i odsustvu reformskih zahvata u policiji i drugim kontrolnim institucijama. Postupak lustracije, koji je trebalo sprovesti kod reforme pravosuđa i nekih drugih institucija, onemogućio bi da se za sudije i tužioce ponovo imenuju osobe koje su prije reforme radile u neefikasnom, korumpiranom i od kriminalizovane političke strukture zavisnom pravosuđu. Ozbiljan prigovor međunarodnoj zajednici takođe treba uputiti i zbog kašnjenja u reformi pravosuđa, koju je trebalo izvršiti, zajedno sa reformom policije, carine, granične službe i ukidanjem vojske, u prvoj godini poslije Dejtona. Obaveza saradnje sa haškim tribunalom u proteklom periodu nikada nije bila iskreno prihvaćena od vladajuće nacionalne strukture u Republici Srpskoj, čemu je doprinosilo i neprincipijelno ponašanje međunarodne zajednice, kojoj je ovaj problem trebao kao dodatni faktor pritiska i angažovanja u Bosni i Hercegovini. U godini u kojoj se obilježava deset godina Dejtona još se ne zna za grobove ili sudbinu nekoliko hiljada ubijenih i nestalih i još nema zalužene kazne za nekoliko stotina ili hiljada onih koji su organizovali, naredili ili izvršili ratne zločine i druga krivična djela. Na obećanu brzu pravdu građani i narodi Bosne i Hercegovine moraće sačekati još neko vrijeme.

Osim pravde, sadašnji visoki predstavnik je obećao i posao građanima i narodima Bosne i Hercegovine. Prema podacima nadležnih organa u Bosni i Hercegovini je od 2002. godine došlo do značajnog povećanja broja nezaposlenih. Prema poslednjim istraživanjima iz Bosne i Hercegovine zbog nezaposlenosti, nepravde i besperspektivnosti želi otići 77% mladih. Postoji odgovornost međunarodne zajednice i visokog predstavnika što nisu intervenisali u situacijama kada je bilo očigledno da vladajuća politička struktura neodgovorno i kriminalno upravlja privrednim resursima. Visoki predstavnik je morao i mogao spriječiti organizovano i sistematsko uništavanje

i pljačku privrednih resursa, pomoći u pronalaženju najoptimalnijeg modela privatizacije državnog kapitala i spriječiti pljačkašku i reketašku privatizaciju državnih preduzeća i banka. Visoki predstavnik je mogao intervenirati i u slučaju dugogodišnjeg sistematskog uništavanja i pljačke brodske rafinerije koja se odvija pod pokroviteljstvom ljudi iz vrha vlasti Republike Srpske, čime bi bio obezbijeđen rad najznačajnijeg bosanskohercegovačkog privrednog kapaciteta, spriječen ili bitno smanjen organizovani kriminal u oblasti uvoza i prometa naftnih derivata i obezbijeđena veća sredstva za budžetske korisnike.

U oblasti povratka izbjeglog i raseljenog stanovništva postignuti su dobri rezultati u vraćanju privremeno napuštene imovine, dok su rezultati stvarnog povratka stanovništva dosta skromniji. Očekivanja o punom povratku izbjeglog i raseljenog stanovništva nisu bila realna, ali je sasvim sigurno da je povratak mogao biti i znatno veći da su visoki predstavnik i vladajuće političke strukture obezbijedile vraćanje na posao nezakonito otpuštenih i druge uslove za održiviji povratak. Izmijenjena nacionalna struktura i nacionalno homogenizirana područja u Bosni i Hercegovini ostaće trajna posljedica rata, etničkog čišćenja i poslijeratne politike međunarodne zajednice i domaće tronacionalne vladajuće političke strukture. Bosna i Hercegovina je ostala duboko nacionalno, vjerski i politički podijeljena i nakon deset godina od završetka rata.

Briselska Bosna i Hercegovina

Briselska Bosna i Hercegovina podrazumjeva novu fazu međunarodnog starateljstva za zemlju koja i dalje nije samostalna i sposobna da sama sobom upravlja, odmaklu od rata i njegovih najtežih posljedica i uključenu u proces stabilizacije i pridruživanja sa Evropskom unijom. Da budemo precizniji: Briselska Bosna i Hercegovina obuhvata predbriselsku i briselsku fazu, koja podrazumjeva članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji.

Još uvijek nije jasno koliko će trajati predbriselska faza Bosne i Hercegovine. Neke procjene govore da se Bosna i Hercegovina sada nalazi na pola puta i da se prijem u članstvo Evropske unije može očekivati tek oko 2015. godine. Trajanje predbriselske faze Bosne i Hercegovine zavisice od interesa Evropske unije, kao i od spremnosti domaćih političara da u saradnji sa predstavnicima međunarodne zajednice i Evropske unije ubrzaju aktivnosti na rješavanju problema iz dejtonskog nasleđa i preuzmu odgovornost za ispunjavanje uslova za prijem u članstvo Unije. Takođe ne treba zanemariti i činjenicu da se sadašnjoj vladajućoj tronacionalnoj političkoj strukturi u Bosni i Hercegovini previše ne žuri u Evropsku uniju, tako da bi faktor građanskog i međunarodnog pritiska mogao uticati na trajanje predbriselske faze. Kada se radi o interesu Evropske unije i njegovom uticaju na trajanje predbriselske faze, treba računati sa mogućom promjenom politike proširenja Unije i sa individualnim pristupom u prijemu zapadnobalkanskih zemalja, u kojem bi Bosna i Hercegovina mogla biti zaobiđena u prvoj fazi.

U predbriseljskoj fazi prisutstvo međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini biće obezbijeđeno kroz instituciju specijalnog predstavnika Evropske unije, čiji bi mandat trebao biti savjetodavni i koordinativni. Ovakav mandat i uloga specijalnog predstavnika podrazumjeva postojanje samostalnije, inicijativnije, kompetentnije i odgovornije domaće vladajuće političke strukture. S obzirom da Bosna i Hercegovina još uvijek nema političku strukturu koja bi bila spremna preuzeti novu ulogu, može se realno desiti da će zbog ovoga predbriseljski proces biti usporen i da će specijalni predstavnik i međunarodna zajednica u ovoj fazi ponovo imati dominantnu ulogu. Na duže trajanje predbriseljske faze poseban uticaj imaju naslijeđeni problemi iz poslijedejtonske faze, koji nisu riješeni u proteklih deset godina. U Bosni i Hercegovini nisu izgrađene demokratske i odgovorne institucije, nisu završene započete reforme u oblasti odbrane, javnog televizijskog servisa i policije, nije ostvarena potpuna saradnja sa haškim tribunalom, nije uspostavljena efikasna pravosudna vlast, nisu sačuvani i obnovljeni privredni i socijalni resursi, nije zaustavljena kriminalna destrukcija društva i nisu smanjene podjele i nepovjerenje među narodima. Za rješavanje ovih problema koji su uslov ili preduslov za ispunjavanje standarda u procesu stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji biće potrošeno značajno vrijeme i energija. Uspostava efikasne pravosudne vlasti koja će kontrolisati do sada nekontrolisanu izvršnu vlast, sankcionisati organizovani i drugi kriminal i korupciju, procesuirati odgovorne za ratne zločine i obezbjeđiti pravnu sigurnost za građane i druga lica je, zajedno sa socijalno-ekonomskom problematikom, prioritetni interes građana i naroda u Bosni i Hercegovini. Na uspostavi efikasne pravosudne vlasti biće testirani dosadašnja reformska rješenja u ovoj oblasti, spremnost specijalnog predstavnika da podrži ove procese i napusti dosadašnju praksu tolerisanja kriminalne destrukcije privrednih i budžetskih resursa, mogućnost dekriminalizacije vlasti kao bitnog uslova za stvaranje odgovornije domaće političke strukture, spremnost da se otvore pitanja prethodnog kriminala kojim je izvršena prvobitna akumulacija kapitala i slično. U ovoj fazi treba računati i sa činjenicom da će rješavanje ozbiljnih socijalno-ekonomskih problema biti zapostavljeno u odnosu na druge probleme, da će vladajuće nacionalne elite i dalje nepotrebno trošiti vrijeme i dokazivati svoju navodnu opredijeljenost za zaštitu entitetskih i nacionalnih interesa politizirajući određena pitanja i da će pitanje neizvršenih obaveza po osnovu saradnje sa haškim tribunalom biti sredstvo za pritisak na političare iz Republike Srpske.

Granicu između poslijedejtonske i predbriseljske faze u Bosni i Hercegovini obilježiće zaključivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom i donošenje novog ustava, koji bi trebao zamijeniti dosadašnji oktroisani ustav iz Dejtona. Oko uključivanja u proces pridruživanja i članstva u Evropskoj uniji u Bosni i Hercegovini ne postoje političke, nacionalne i druge podjele, kao što te podjele postoje oko pitanja obima i sadržaja ustavnih promjena. Očekivati je da će pod nadzorom i pritiskom međunarodne zajednice biti relativno brzo postignut politički kompromis i dogovor oko ustavnih promjena u Bosni i Hercegovini, posebno kada se ima u vidu da o potrebi ustavnih promjena postoji politički konsenzus, da su za određene promjene već ranije date saglasnosti kroz prenošenje određenih ovlaštenja sa entitetskog na državni nivo i da postoje jasne poruke zvaničnika Evropske unije da su ustavne promjene uslov za zaključivanje sporazuma o pridruživanju i stabilizaciji.

U sadašnjoj fazi ustavne evolucije realno je očekivati formiranje jake centralne vlade, razvlašćivanje entiteta kroz prenos nadležnosti na državni nivo i čvrste ustavne garancije nacionalne ravnopravnosti, konstitutivnosti i zaštite vitalnog nacionalnog interesa. U ovoj fazi nije realno očekivati radikalniju promjenu unutrašnje strukture Bosne i Hercegovine u pravcu njene unitarizacije, regionalne ili troentitetske organizacije, ali je u perspektivi moguće da razvlašćeni entiteti izgube smisao svog postojanja i da evoluiraju u regionalnu unutrašnju strukturu.

Realno je očekivati da će Bosna i Hercegovina ući u mirniju fazu nakon rješavanja određenih problema iz dejtonskog nasleđa, donošenja novog ustava i zaključivanja sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom. Ovo je faza koja podrazumjeva prilagođavanje pravnog, političkog i ekonomskog sistema standardima Evropske unije i ona neće izazvati ozbiljnije političke i nacionalne podjele u Bosni i Hercegovini.

Građani i narodi Bosne i Hercegovine imaju poseban interes da ova zemlja što prije postane članica Evropske unije. Bosna i Hercegovina nema realne sposobnosti da izvan evropskih integracija postane samoodrživa, stabilna i prosperitena zemlja. Za Bosnu i Hercegovinu članstvo u Evropskoj uniji značiće političku i državnu zrelost, kvalitativno novi oblik međunarodne zaštite, smanjenje unutrašnjih podjela i rizika od sukoba, ponovno pronalaženje izgubljenog nadnacionalnog državnog identiteta i dugoročno stabilno stanje.

Autor: Momir Dejanović